

El *Diccionari general de l'esport* és fruit d'uns quants anys d'elaboració i del treball conjunt d'un gran nombre de persones, entre especialistes esportius, federacions i terminòlegs, tal com posen de manifest els crèdits. Des de bon principi aquest diccionari va ser concebut pel Centre de Terminologia TERMCAT com una eina que, sobretot, pogués ser útil en un àmbit tan popular en la societat catalana actual com és l'esport. Amb aquest objectiu, es va decidir buscar el màxim consens entre especialistes, assegurar l'actualitat de la informació i presentar totes les dades en un sol volum, enfront de la col·lecció de diccionaris d'esports olímpics (l'antecedent més clar de l'obra actual) elaborats pel mateix TERMCAT per als Jocs Olímpics de 1992. Justament, per a optimitzar-ne la consulta també s'han afegit al diccionari pròpiament dit un índex temàtic, índexs d'equivalents, fotografies i un annex de lesions esportives¹.

El fet de disposar en un únic volum, doncs, de gairebé onze mil termes esportius corresponents a més de vuitanta esports diferents en facilita la consulta i, de manera afegida, permet posar de manifest les connexions existents entre esports pròxims —en alguns casos, fins i tot entre esports allunyats.

És per això que confiem que el *Diccionari general de l'esport* es pugui convertir en una eina de consulta habitual de tot el públic a qui s'adreça: els practicants de qualsevol esport, els tècnics i els responsables organitzatius vinculats a l'esport, els professionals dels esports dels mitjans de comunicació, els professionals de molt diversos àmbits de la llengua catalana i els aficionats en general al món esportiu que estiguin interessats a conèixer la denominació catalana d'un concepte, el seu equivalent en castellà, francès o anglès, el significat exacte d'un terme o, per exemple, quins són els termes bàsics d'un esport en concret.

0. El diccionari com a eina de normalització

Pràcticament en tots els àmbits de la societat catalana hi ha un nombre important de neologismes recents, que són les paraules d'especialitat creades per a designar un concepte de nova aparició. Des de fa uns anys, a més, una bona part dels neologismes procedeixen de la llengua anglesa, com a

conseqüència del pes de la cultura anglosaxona i de la internacionalització d'aquesta llengua. Aquest doble fenomen és especialment apreciable en l'àmbit esportiu, sens dubte per l'origen forà de molts d'aquests esports, per l'aparició constant de noves activitats esportives i pel contacte freqüent amb competicions i practicants d'altres països. Tenint encomanada com té el TERMCAT la normalització dels neologismes catalans del lèxic d'especialitat en general, doncs, sembla imprescindible d'incidir novament en l'àmbit dels esports, més de quinze anys després de l'esforç que van representar els diccionaris olímpics.

En aquesta tasca de normalització de neologismes és essencial el paper del Consell Supervisor del TERMCAT, un òrgan permanent format per representants de l'Institut d'Estudis Catalans, representants del TERMCAT i especialistes de l'àmbit tècnic i científic, que es pronuncia amb una periodicitat quinzenal sobre termes de tots els àmbits que, per una raó o una altra, presenten alguna dificultat lingüística. Òbviament, abans de qualsevol decisió hi ha un estudi aprofundit dels termes i es fan també consultes a especialistes considerats representatius de la seva àrea. En aquest cas, dels gairebé onze mil termes que conté el *Diccionari general de l'esport*, uns mil cinc-cents han estat aprovats pel Consell Supervisor, i la resta han estat considerats lingüísticament adequats.

Les decisions del Consell Supervisor són de naturalesa molt diversa, segons també la naturalesa dels problemes abordats, l'extensió d'ús, etc. A grans trets, s'hi poden distingir els casos següents:

(1) *Acceptació d'una denominació catalana* que generava dubtes per qüestions lingüístiques o d'adequació conceptual. És el cas de l'exemple següent, en què el complement directe no és l'espai travessat (com correspon habitualment a *creuar*) sinó un objecte a qui es fa travessar un espai:

creuar *v tr*

es cruzar

fr croiser

ESPORTS DE PILOTA. Projectar, un jugador, la pilota, la bola, el disc o el volant de manera que descrigui una trajectòria obliqua.

(2) *Adopció d'una alternativa catalana* a un manlleu descartat. És el cas de l'exemple següent, en què es plantejava si calia acceptar com a manlleu l'equivalent anglès *pit stop*:

1. Per consultar el contingut exacte d'aquesta obra, vegeu el punt 1.1.

aturada a boxs *f*

es parada en boxes

fr arrêt au puits; arrêt au stand

en pit stop

ESPORTS DE MOTOR. Acció d'un pilot d'aturar el vehicle en el box del seu equip en el transcurs d'una cursa perquè els mecànics omplin el dipòsit de carburant, canviïn els pneumàtics o efectuin un ajust o una reparació.

(3) *Adopció d'un manlleu adaptant-lo gràficament a l'ortografia catalana.* Per exemple:

xip *m*

es chip; golpe rodado

fr coup d'approche roulé

en bump and run; chip and run; chip shot

GOLF. Cop d'aproximació molt curt en què la bola agafa poca elevació i rodola en tocar a terra.

(4) *Adopció d'un manlleu sense adaptar-lo gràficament a l'ortografia catalana, si convé amb la indicació que no s'ha de pronunciar d'acord amb les regles del català².* Per exemple:

fumble! [en] *interj*

es ¡fumble!

fr fumble!

en fumble!

FUTBOL AMERICÀ. Expressió amb què el públic o els mateixos jugadors indiquen que s'ha produït una pèrdua de pilota.

A més, per als casos dels àmbits en què cal pronunciar-se sobre un gran nombre de termes en un període de temps més o menys breu, el Consell Supervisor organitza sessions de normalització amb especialistes d'aquell àmbit per abordar conjuntament els termes afectats, a fi d'acordar criteris i solucions. En el cas d'aquest diccionari s'han fet sessions de normalització, per exemple, de rugbi, futbol americà, golf, hoquei sobre gel, patinatge sobre gel i polo.

Finalment, per a contribuir a la utilitat del diccionari com a eina de normalització, s'han inclòs en uns quants termes denominacions usades força sovint en català que no són correctes des del punt de vista lingüístic. Aquestes denominacions incorrectes, recollides de manera no sistemàtica ni exhaustiva, consten al final de la fitxa de diversos termes sota la indicació *Incorrecció freqüent*.

1. Estructura del diccionari

1.1 Macroestructura

Aquest diccionari s'estructura en vuit grans apartats, que són els següents:

(1) Aquesta mateixa *introducció*, que exposa a grans trets el propòsit del diccionari, la tasca de normalització, l'estructura, la procedència de la nomenclatura, els criteris de selecció i els criteris terminològics seguits per a donar la informació corresponent a cada terme.

(2) Un *arbre de camp*, que recull tots els esports del diccionari agrupats en vint-i-un grans grups, segons que comparteixin o no unes determinades característiques bàsiques (per exemple, tots els esports que es practiquen amb una pilota, tots els esports que es disputen en una piscina, etc.).

(3) Una *taula d'abreviacions*, que presenta tots els codis utilitzats en el cos del diccionari (categories gramaticals, tipus de sinonímia³, llengua dels equivalents, llengua de procedència de manlleus no adaptats⁴ i noms dels esports utilitzats per a restringir les àrees temàtiques de determinats termes⁵), amb la descodificació corresponent.

(4) El *cos del diccionari*, que recull tots els termes ordenats alfabèticament a partir de la denominació catalana i numerats correlativament, amb les informacions corresponents d'àrea temàtica, equivalents, definició i notes.

(5) Un *recull fotogràfic*, que il·lustra un nombre important dels principals esports i modalitats inclosos en el diccionari.

(6) Els *índexs*, que inclouen diversos índexs de denominacions generals i un índex de denominacions temàtic, amb l'objectiu de poder accedir fàcilment a l'article corresponent del cos del diccionari:

Pel que fa als índexs de denominacions generals, hi ha un índex alfabètic dels equivalents castellans, un índex alfabètic dels equivalents francesos i un índex alfabètic dels equivalents anglesos. Aquests índexs permeten accedir als termes corresponents del diccionari des d'una altra llengua, ja que cada entrada d'un índex alfabètic té un número d'ordre que remet al terme corresponent del diccionari.

Pel que fa a l'índex de denominacions temàtic, es tracta d'un índex que ordena les denominacions catalanes per esports, de manera que permet accedir directament als termes adscrits a cada esport.

2. Per a més informació sobre les marques de pronúncia, vegeu l'apartat 2 del punt 3.4.

3. Vegeu el punt 3.3.

4. Vegeu l'apartat 2 del punt 3.4.

5. Vegeu l'apartat 1 del punt 3.4.

(7) Un *annex de lesions esportives*, integrat per la versió catalana de la classificació internacional de lesions esportives Orchard (versió 10), amb els equivalents corresponents en castellà i anglès. Aquest annex complementa de manera força exhaustiva la nomenclatura bàsica de medicina esportiva continguda en el diccionari.

(8) Una *bibliografia*, que recull les principals obres especialitzades i terminològiques, d'una banda, i lexicogràfiques, de l'altra, que s'han consultat per a l'elaboració d'aquest diccionari, desglossades a més per esports en el cas de les obres pertanyents al primer grup.

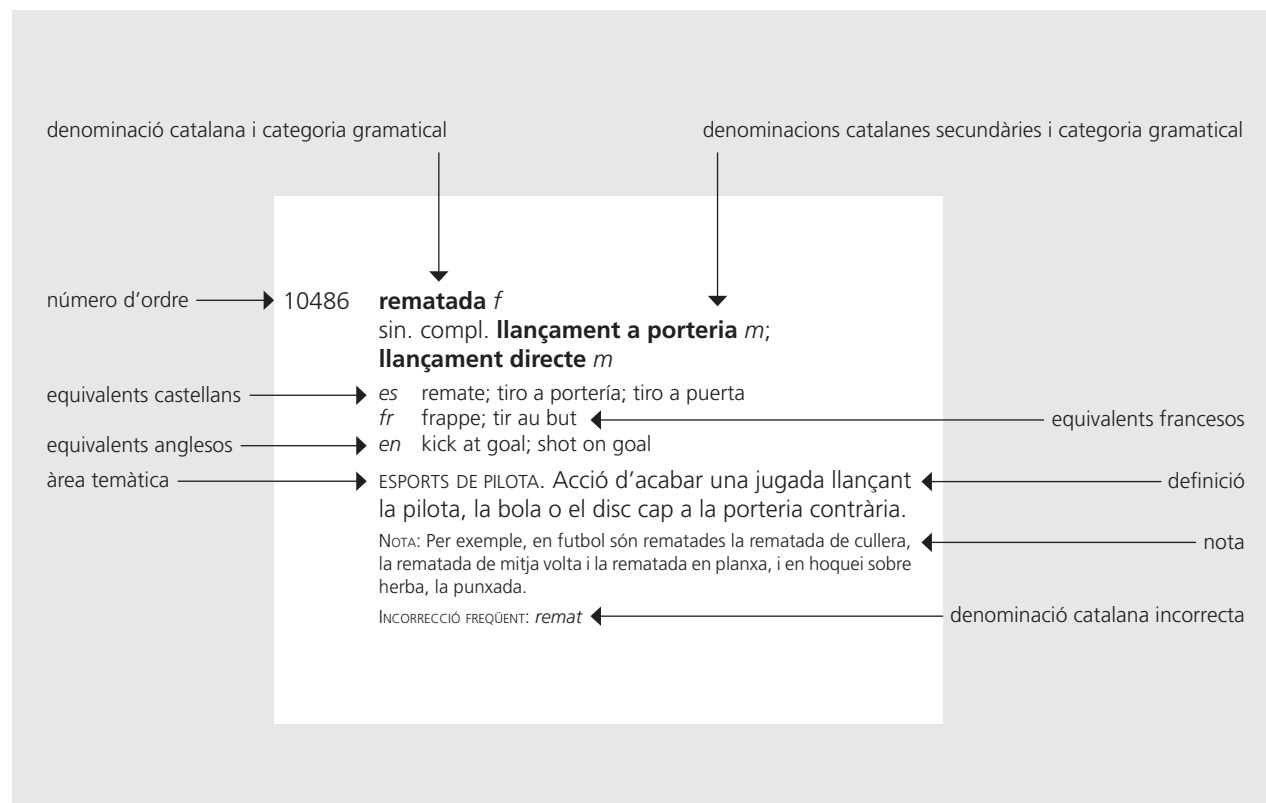
1.2 Microestructura

Cada terme del diccionari, al seu torn, recull la informació següent, estructurada en aquest mateix ordre:

- Número d'ordre del terme en el conjunt del diccionari, al qual remeten els índexs

- Denominació catalana, amb la categoria gramatical corresponent
- Denominacions catalanes alfabèticament posteriors a la primera o bé considerades secundàries, també amb categoria gramatical (en determinats termes)
- Equivalents castellans
- Equivalents francesos
- Equivalents anglesos
- Àrea temàtica
- Definició
- Nota (en determinats termes)
- Denominació incorrecta en català però força estesa (en determinats termes)

Per exemple, l'article *rematada* té l'estructura següent:

2. Selecció de la nomenclatura

El diccionari recull un total de 10.972 termes amb definició per a un total de 13.211 denominacions catalanes, corresponents a 81 esports (els quals, al seu torn, estan agrupats en els 21 grans grups de l'arbre de camp). Són termes que fan referència sobretot a les normes principals d'un esport, el desenvolupament de les proves, les estratègies, les tècniques, les instal·lacions, els actors implicats (esportistes, tècnics i àrbitres) i l'equipament necessari, sempre amb el criteri de ser termes bàsics de la pràctica d'un esport i coneguts, per tant, per tots o gairebé tots els seus practicants. A més, en determinats esports s'hi han incorporat àmbits més específics, com és el cas de la meteorologia en vela, de l'anatomia del cavall en hípica o de la mecànica en els esports de motor.

Pel que fa als esports seleccionats, han estat objecte del *Diccionari general de l'esport* bona part dels esports regulats per les federacions esportives de Catalunya, Andorra, el País Valencià i les Illes Balears, inclosos esports tradicionalment considerats jocs (per exemple, els escacs, els dards, les bitlles o la petanca). N'han quedat fora comptadíssims casos, com ara els coloms esportius i els coloms missatgers i els casos d'esports per a discapacitats (només s'han recollit les denominacions d'aquests esports, per tal com es tracta generalment d'adaptacions que, pel que fa a la resta de termes, utilitzen sovint els mateixos que l'esport no adaptat).

Per a fer més operatiu l'enorme llistat resultant de noms d'esports i variants d'esports, s'ha recorregut a una classificació basada en criteris terminogràfics, que no sempre coincideix amb la pràctica de les federacions respectives. Així, en general hem considerat esports totes aquelles activitats reglamentades com a tals per les federacions; en canvi, a l'hora de classificar-ne les variants, davant la gran diversitat de criteris existents en el món esportiu, hem optat per denominar *modalitats* les variants d'un esport, per denominar *disciplines* les variants d'una modalitat i per denominar *especialitats* les variants d'una disciplina. Les fitxes de *esport*, *modalitat*, *disciplina* i *especialitat* del diccionari expliquen aquest ús i l'exemplifiquen a l'apartat de la nota per aclarir-ne el sentit.

Es poden posar com a exemples els casos de *esport* i *modalitat*:

esport *m*

ESPORT. Activitat corporal d'agilitat, destresa o força reglamentada i institucionalitzada que requereix un esforç continuat i un entrenament físic específic i metòdic.

NOTA: 1. Un esport es pot dividir en diverses modalitats.

2. Per exemple, són esports l'atletisme, la gimnàstica, el fisioculturisme, el twirling, l'halterofília, el pentatló modern, el duatló, el triatló, el te-

tratló, el quadriatló, el ciclisme, els esports aquàtics, els esports nàutics, l'hípica, el polo, el patinatge, els esports d'hivern, els esports de combat, els esports de motor, els esports de pilota, els escacs, la caça, la pesca esportiva, el tir, el muntanyisme, l'orientació, l'espeleologia, els esports d'aventura i els esports aeris.

modalitat *f*

ESPORT. Cadascuna de les formes reglamentades en què es divideix un esport determinat segons característiques bàsiques, com ara el lloc on es disputa, el nombre d'esportistes, el material utilitzat o la tècnica establerta.

NOTA: 1. Una modalitat es pot dividir en diverses disciplines.

2. Per exemple, es poden considerar modalitats d'atletisme la cursa, el llançament, el salt i la prova combinada.

Com ja hem dit, en determinats casos aquesta classificació de variants és contrària a la pràctica de la federació corresponent (per exemple, la Federació Catalana d'Hípica considera disciplines allò que en el nostre diccionari són modalitats). En aquest punt, però, ens ha semblat preferible prioritzar la unitat de criteris del recull a les pràctiques federatives, amb l'objectiu d'homogeneïtzar el tractament de les variants esportives.

2.1 Procedència de la nomenclatura

La procedència dels gairebé onze mil termes del diccionari és força diversa, motiu pel qual ha calgut una tasca important d'harmonització. Les fonts de tots aquests termes són, bàsicament, les següents:

(1) Per als esports olímpics i de demostració de l'any 1992, la col·lecció de vint-i-nou diccionaris editats pel TERMCAT amb motiu dels Jocs Olímpics disputats aquell any a Barcelona (òbviament, actualitzats i revisats per especialistes de les federacions corresponents amb motiu d'aquest nou diccionari).

(2) Per al rugbi i els esports d'hivern, dos diccionaris elaborats amb posterioritat pel TERMCAT: respectivament, el *Diccionari de rugbi* (editat el 1995 com un afegit a la col·lecció de diccionaris olímpics) i el *Diccionari de la neu* (editat el 2001 en col·laboració amb Enciclopèdia Catalana, que conté terminologia molt diversa relacionada amb la pràctica esportiva a la neu).

(3) Per a la resta d'esports, els reglaments i el material complementari de les federacions i, ocasionalment, altres diccionaris ressenyats a la bibliografia. Ha estat especialment rellevant la consulta de Ballesteros (1989) per al submarinisme i de Besora (1993) per al muntanyisme.

(4) Per a tots els esports, les aportacions fetes per especialistes de tots els territoris de parla catalana, generalment lligats a les federacions corresponents. A grans trets, hem

rebut l'assessorament de pràcticament totes les federacions catalanes i, de manera menys sistemàtica, de les federacions andorranes, les federacions balears i les federacions valencianes, sobretot en aquells esports més propis de la seva àrea. A tots ells se'ls va encarregar la revisió de llistats per a actualitzar-los i suplir-ne les mancances.

(5) També per a tots els esports, els termes puntualment normalitzats pel Consell Supervisor del TERMCAT, d'acord amb la seva voluntat d'incidir de manera continuada en totes les àrees, sovint arran de peticions externes vehiculades pel servei d'assessorament del TERMCAT. (Per a més informació sobre el Consell Supervisor del TERMCAT, vegeu el punt 0.)

2.2 Lèxic descartat

Cal tenir en compte que, en l'establiment de la nomenclatura d'aquest diccionari, s'han descartat diversos grups de termes, generalment seguint un criteri de simplificació que permetés recollir sobretot els termes bàsics de la pràctica esportiva. Es poden establir els grups següents de termes descartats:

(1) Lèxic utilitzat com a recurs estilístic més que no pas com a denominació d'un concepte de l'esport, sovint propi d'un llenguatge periodístic. És un cas paradigmàtic dels esports més populars, com ara el futbol. Un exemple de mot desestimat pot ser *tirar-se a la piscina* (en futbol, llançar-se un jugador dintre l'àrea de penal simulant haver estat objecte d'una falta).⁶

(2) Verbs que no són sinó el paral·lel verbal d'un substantiu. En general, en cas de coexistència d'un verb i un nom construïts sobre una mateixa base lèxica, s'ha donat prioritat al substantiu, en tant que unitat terminològica prototípica (per exemple, es recull *introducció*, de rugbi, però no *introduir*). Tanmateix, s'han recollit igualment els verbs que tenen una utilització molt gran a l'àrea (és el cas de *acampada* i *acampar*, a muntanyisme). Evidentment, això no impedeix en cap cas la utilització del verb corresponent.

(3) Noms propis d'esportistes o institucions. (No hi ha, per exemple, el nom de cap federació ni tampoc de cap club.)

(4) Lèxic relatiu a ocupacions o activitats vinculades al món de l'esport però no lligades directament a la pràctica. Per exemple, càrrecs o estatus com ara *president* o *soci*, o termes del món de les apostes, com ara *marxador* o *travesses*

(per més que les apostes siguin especialment característiques de la pilota valenciana o les curses de cavalls).

(5) Lèxic específic relatiu a la medicina esportiva. S'ha optat per recollir únicament els termes més bàsics (*contractura*, *esquinç*, *lesió*, *primers auxilis*, etc.), de manera que n'han quedat fora, per exemple, lesions referides a músculs o lligaments concrets i també substàncies utilitzades per a augmentar de manera il·legal el rendiment esportiu, com ara *testosterona* o *corticosteroide*.

Com ja s'ha comentat en el punt 1.1, hi ha un annex final corresponent a la versió catalana de la classificació internacional de lesions esportives Orchard, que complementa aquesta terminologia bàsica.

(6) Lèxic específic relatiu a la mecànica, en els esports en què té un pes molt destacable, com ara els esports de motor, la motonàutica i el vol amb motor. S'ha optat per recollir únicament els termes més bàsics (per exemple, components elementals d'un automòbil, com ara *fre* i *pedal de l'accelerador*), de manera que, com en el cas anterior, n'han quedat fora termes més especialitzats (per exemple, *turbocompressor* també en automobilisme).

(7) Lèxic específic relatiu a les ciències físiques, en els esports en què tenen un pes molt destacable, com ara l'espeleologia i el submarinisme. S'ha optat per recollir únicament els termes més bàsics (per exemple, formacions geològiques genèriques d'espeleologia, com ara *avenc* i *pou*) i, igual com en el cas de la medicina esportiva i la mecànica, s'han descartat termes més especialitzats (per exemple, les formacions geològiques *anastomosi*, *bòfia* o *dolina*).

3. Criteris metodològics

3.1 Flexió de les denominacions de doble gènere

En el cas de denominacions corresponents a noms de gènere masculí o femení segons que es refereixin a un home o a una dona, s'hi ha aplicat, d'acord amb la tradició terminogràfica, un tractament diferenciat en el camp de la denominació, com a nomenclatura del diccionari, i en el camp de la definició.

– *En el camp de la denominació:*

En cas que el nom de doble gènere sigui la base del terme, es recull convencionalment la forma masculina desenvolupada i una indicació de la flexió femenina corresponent:

anotador -a de voltes *m i f*

En cas que el nom de doble gènere no sigui la base del terme, es recull només la forma masculina desenvolupada,

⁶ Algunes obres ressenyades a la bibliografia, com ara Faura (1998) i Ortega (2003), sí que recullen aquest tipus de lèxic, totes dues en l'àmbit del futbol.

perquè la forma femenina es pot trobar a l'entrada corresponent:

ajudant -a d'annotador *m i f*

Cal tenir en compte que el gènere *m i f* d'aquests noms afecta només la base, de manera que una grafia del tipus **ajudant -a d'annotador -a* podria fer pensar, erròniament, que un referent masculí exigiria la denominació *ajudant d'annotador* i un referent femení exigiria la denominació *ajudanta d'annotadora*.

– *En el camp de la definició:*

Es recull només la forma masculina desenvolupada, entenent, d'una banda, que recollir-hi també la indicació de la flexió femenina complicaria la interpretació del text i, de l'altra, que s'apunta a un terme del mateix diccionari, de manera que cal utilitzar aquella denominació i no una paràfrasi no marcada quant al sexe si es vol aconseguir la màxima precisió.

full de control de voltes *m*

ATLETISME. Document en què *l'annotador de voltes* fa constar els temps invertits per cada corredor de mig fons i de fons d'una cursa a cobrir una volta.

(Es descarten, doncs, la possibilitat *«Document en què *l'annotador -a de voltes* fa constar...» i la possibilitat *«Document en què *la persona encarregada de registrar el nombre de voltes fetes en un circuit* fa constar...».)

En general, doncs, s'ha donat prioritat a l'estalvi d'espai tipogràfic, bàsic en un producte d'aquestes característiques. Pel que fa al camp de la definició, com ja s'ha mencionat, s'han pres en consideració també la necessitat de facilitar-ne la interpretació i de fer-hi possible la detecció de termes relacionats.

Cal tenir en compte, d'altra banda, que allò que anomenem convencionalment forma masculina es pot interpretar com una forma bàsica, per tal com en català només en comptadíssimes paraules es pot individualitzar un morfema masculí. Això es reflecteix en l'ús oral de la llengua, que difícilment enumera de manera consecutiva les formes masculina i femenina d'un mateix terme o una mateixa paraula.

3.2 Ordenació

D'acord amb la pràctica habitual en terminologia i, més concretament, en les obres del TERMCAT, tots els termes del diccionari es presenten ordenats alfabèticament segons un sistema d'ordenació alfabètica discontinua, en què els espais en blanc precedeixen els signes no alfabètics (sobretot,

l'apòstrof i el guionet) i els signes no alfabètics precedeixen els signes alfabètics.

Per exemple:

volta
volta ciclista
volta eliminatòria
voltadora

Com es pot observar, aquesta ordenació discontinua permet veure junts tots els tipus de volta l'un rere l'altre. Per contra, un ordre alfabètic continu hauria ordenat aquests termes així: *volta, volta ciclista, voltadora i volta eliminatòria*.

A més, els termes sintagmàtics estan recollits seqüencialment, prescindint de la categoria gramatical de cadascun dels formants o de la seva naturalesa de noms propis o noms comuns (per exemple, es recull *maniobra de Valsalva* i no *Valsalva, maniobra de*).⁷

Pel que fa a la forma canònica de presentació, les denominacions corresponents a categories gramaticals que presenten flexió s'han recollit convencionalment en la forma singular (noms masculins, noms femenins i adjectius d'una terminació, per exemple *tècnica defensiva* i *arbitral*), en la forma masculina singular i la indicació de la terminació femenina (noms de doble gènere⁸ i adjectius de dues terminacions, per exemple *jutge -essa auxiliar* i *favorit -a*) i en la forma d'infinitiu (verbs, per exemple *abraonar-se*). Un únic cas de nom recull completes la forma masculina i la forma femenina, com a conseqüència de la divergència lèxica que presenten pel fet de no construir-se sobre la mateixa base (*home granota, dona granota*).

3.3 Tractament de la sinonímia

Hi ha força casos de denominacions catalanes que presenten una o més denominacions alternatives, donades en segon lloc. Es tracta de denominacions sinònimes (per exemple, *abordatge* té els sinònims *col·lisió* i *xoc*), amb entrada pròpia al diccionari, si bé sense cap més informació que una remissió a la denominació que conté tota la informació. Així, en l'exemple anterior, la informació és a *abordatge*, i *col·lisió* i *xoc* informen només al lector que ha de mirar aquell altre terme.

⁷ A la pràctica, per al cas concret dels noms propis, és bo tenir en compte que les característiques de l'anglès sovint fan possible localitzar en l'índex d'aquesta llengua les denominacions que contenen noms propis a partir del nom propi mateix; així, l'entrada en aquest índex de l'exemple proposat és *Valsalva maneuver*.

⁸ Vegeu el punt 3.1.

Les denominacions recollides en segon lloc en una fitxa poden ser sinònimes absolutes de la primera (és a dir, estan considerades igualment vàlides i si apareixen en segon lloc és només perquè alfabèticament són posteriors) o bé poden ser-ne sinònimes complementàries (és a dir, o són vàlides en un àmbit més reduït que la primera, especificat entre claudàtors a continuació, o es considera que són menys usades o menys adequades). Si són sinònimes absolutes, estan precedides de l'abreviatura *sin.*, i, si són sinònimes complementàries, de l'abreviatura *sin. compl.* Per exemple:

abordatge *m*

sin. **col-lisió** *f*

sin. compl. **xoc** *m*

restador -a *m i f*

sin. compl. **receptor -a** [BÀDMINTON]

[TENNIS TAULA] *m i f*

PILOTA; ESPORTS DE RAQUETA.

En el primer cas, les denominacions *abordatge* i *col-lisió* són igualment bones per a aquest significat, mentre que *xoc*, tot i ser vàlida, és menys recomanable. En el segon cas, la denominació *restador -a* té un àmbit d'ús més gran, ja que s'utilitza en general en els esports de raqueta i en pilota, mentre que la denominació *receptor -a* només s'utilitza en bàdminton i tennis taula. (Amb relació a aquesta última qüestió, vegeu el punt 3.4.)

En les entrades corresponents, aquesta diferència entre sinònims absoluts i sinònims complementaris s'indica de la manera següent:

col-lisió *f*

sin. **abordatge** *m*

xoc *m*

veg. **abordatge** *m*

D'altra banda, en els casos de sèries de sinònims, la denominació sinònima que conté tota la informació (com a més adequada o bé només com a primera alfabètica) s'ha utilitzat gairebé sempre com a preferent en el conjunt del diccionari. És a dir, un cop establerta quina és la denominació principal, és aquesta mateixa denominació la que s'ha utilitzat en les denominacions sintagmàtiques i, sobretot, en les definicions que hi fan referència.

Per exemple:

cursa *f*

sin. compl. **carrera** *f*

cursa d'obstacles *f* (l no *carrera d'obstacles*)

cursa de fons *f* (l no *carrera de fons*)

cursa de mig fons *f* (l no *carrera de mig fons*)

cursa de velocitat *f* (l no *carrera de velocitat*)

Això evita la consulta inútil intermèdia que hauria hagut de fer el lector en cas de voler buscar el significat de la base del terme (és a dir, per interpretar *carrera de velocitat* hauria consultat *carrera*, amb l'inconvenient que aquesta consulta només hauria servit per a remetre'l a *cursa*). A més, aquest criteri permet evitar la multiplicació de formes que hauria implicat la utilització de tots els sinònims en cada terme creat a partir d'una base amb sinònims.

Evidentment, això no implica que no siguin també vàlides les denominacions construïdes sobre un sinònim que no conté informació, sobretot si es tracta d'un sinònim considerat igualment vàlid. Seguint l'exemple anterior, el fet que només s'hagin recollit en el diccionari les denominacions sintagmàtiques *cursa contrarellotge*, *cursa de fons* i *cursa de relleus* no vol dir que no siguin també correctes (si bé en aquest cas menys recomanables) les corresponents *carrera contrarellotge*, *carrera de fons* i *carrera de relleus*. Per a establir la bondat d'aquestes altres possibilitats, el lector ha de comprovar si el terme bàsic (*carrera*) està recollit en el *Diccionari general de l'esport* com a sinònim del terme utilitzat en la construcció de denominacions sintagmàtiques.

Aquesta regla d'utilitzar sistemàticament en denominacions i, sobretot, en definicions la denominació sinònima que conté la informació, es trenca només en el cas del taekwondo. En aquest esport, l'opacitat de les denominacions que són transcripcions de les formes coreanes (per exemple, *palkup chigi*) ha portat a considerar preferible, a l'interior d'una definició, la utilització de les denominacions que són traduccions al català de la forma coreana, tot i ser sinònimes complementàries (en aquest exemple, *atac de colze*). Per tant, les definicions que necessiten aquest terme utilitzen la denominació catalana i no la coreana, que és la principal. (Per exemple, «Atac de colze executat amb un moviment ascendent», a *palkup ollyo chigi*, en comptes de *«Palkup chigi executat amb un moviment ascendent».)

3.4 Qüestions relatives a les denominacions catalanes

En uns quants casos, les denominacions catalanes van acompanyades d'una indicació entre claudàtors, que aporta informació no sobre el conjunt del terme sinó específicament sobre aquella denominació en concret. Aquestes indicacions entre claudàtors són de dues naturaleses diferents:

– *Indicació sobre l'extensió d'ús:*

Nom d'un esport aplicat a una denominació, que serveix per a remarcar que aquella denominació no s'aplica a tots els esports de l'àrea temàtica del terme, sinó únicament a aquells que s'expliciten. La denominació afectada, doncs, és una denominació sinònima d'una altra només en deter-

minats esports, i d'aquí que sigui considerada un sinònim complementari, excepte quan el sinònim principal també està restringit temàticament, situació en què hi ha dos sinònims absoluts.

Exemple d'una denominació principal amb una denominació secundària restringida:

restador -a *m i f*

sin. compl. **receptor -a** [BÀDMINTON]

[TENNIS TAULA] *m i f*

PILOTA; ESPORTS DE RAQUETA.

(*Restador -a* és vàlid per a pilota i tots els esports de raqueta; *receptor -a*, només per a bàdminton i tennis taula.)

Exemple d'una denominació principal restringida amb una denominació secundària també restringida:

quaranta [TENNIS] *m*

sin. **val** [PILOTA VAL] *m*

PILOTA VALENCIANA; TENNIS.

(*Quaranta* només és vàlid per a tennis; *val*, només per a pilota valenciana.)

– *Indicació sobre pronúncia forana:*

Codi corresponent a una llengua aplicat a una denominació, que serveix per a remarcar que aquella denominació no se sol pronunciar d'acord amb les regles ortogràfiques catalanes i que prové de la llengua indicada pel codi. És el cas de tots els manlleus no adaptats en què la lectura de la denominació d'acord amb les regles ortogràfiques catalanes portaria, en tots els dialectes, a una pronúncia errònia.⁹

Per exemple:

croisé [fr] *m*

ESGRIMA.

Amb relació a les denominacions catalanes, també cal remarcar que només s'han recollit les variants pertanyents a un àmbit dialectal restringit que ja figuren en el diccionari normatiu. Per tant, el fet que una variant restringida no sigui en el *Diccionari general de l'esport* no implica que no hagi de ser vàlida en l'àmbit propi, de manera que el lector que hi estigui interessat haurà de consultar les obres especialitzades en aquesta qüestió.

Són una excepció a aquest criteri els casos de variants relatives a esports que precisament estan molt més arrelats

a l'àrea pròpia d'aquesta variant que no pas a l'àrea corresponent a la variant més estesa. Per exemple, aquest diccionari sí que recull *xutaire* com a sinònim complementari de *xutador -a*, tot i no pertànyer al diccionari normatiu, per tal com és un terme de rugbi i el rugbi està més arrelat a la Catalunya del Nord que no pas a la resta del domini català (on la variant utilitzada és *xutador -a*, recollida aquí com a sinònim).

3.5 Qüestions relatives als equivalents

En principi, el *Diccionari general de l'esport* inclou per a cada terme una denominació catalana i un equivalent corresponent en castellà, en francès i en anglès. En el cas d'aquestes altres llengües, es tracta d'equivalents d'ús, recollits d'acord amb la documentació trobada i amb les indicacions dels especialistes, però sense voluntat normativa. A efectes d'estalvi d'espai (vegeu també el punt 3.1), en els casos de noms de doble gènere i d'adjectius de dues terminacions només es recull, per convenció, la forma masculina singular de l'equivalent.

Tanmateix, moltes vegades no hi ha una relació d'un a un entre denominacions i equivalents, perquè hi ha més d'una denominació catalana (vegeu el punt 3.4), perquè hi ha més d'un equivalent per a una llengua o bé perquè, en una llengua, no hi ha cap equivalent. Els motius, pel que fa als equivalents, són els següents:

- *Sobrerrepresentació d'equivalents d'una llengua*, perquè s'han documentat equivalents diversos i, a més, amb una freqüència similar o bé amb l'aval de fonts considerades fiables. En aquest cas, els equivalents de la llengua en qüestió es donen ordenats exclusivament en ordre alfabètic.

De vegades aquesta sobrerrepresentació es deu a l'existència de variants geogràfiques de gran extensió, com pot ser, per al cas de l'anglès, formes pròpies de l'anglès britànic i formes pròpies de l'anglès nord-americà. En casos així, en general s'han recollit totes dues formes en les denominacions formades per una sola paraula i, en canvi, s'han recollit únicament les variants britàniques en les denominacions sintagmàtiques. Són excepció a aquest principi els equivalents sintagmàtics propis d'esports que són més característics dels Estats Units (el basquetbol o el futbol americà, per exemple).¹⁰

⁹ Pel que fa a la descodificació d'aquests codis de llengües, vegeu l'apartat «Abreviacions» del diccionari.

¹⁰ Es tracta d'una solució paral·lela a la donada per a les denominacions catalanes sintagmàtiques creades sobre una mateixa base representada amb diferents denominacions sinònimes. (Vegeu el punt 3.3.)

Igualment, hi ha algun cas en què, a més de la forma masculina singular, també s'ha recollit la forma femenina singular per a noms de doble gènere o adjectius de dues terminacions. Es tracta de casos en què hi ha diferències lèxiques o morfològiques notables entre la forma masculina i la forma femenina, de manera que l'una no es pot construir sobre l'altra.

Per exemple:

pescador -a *m i f*

en fisherman [m]; fisherwoman [f]

Com es pot observar, en aquests casos de duplicats segons el gènere, s'ha indicat amb [m] (masculí) o [f] (femení) el gènere corresponent a cadascun dels dos equivalents.

- *Subrepresentació d'equivalents d'una llengua*, perquè no s'ha pogut documentar cap equivalent fiable. Generalment, les causes són que aquell terme no hi és utilitzat, que no hi és utilitzat amb aquella categoria gramatical o que el conjunt de l'esport no és conegut en el territori corresponent (aquest darrer cas, per exemple, es dona sovint amb termes de bitlles catalanes o de pilota valenciana).

Finalment, igual com amb les denominacions catalanes, també hi ha casos d'equivalents amb un àmbit d'ús restringit respecte a l'àrea temàtica corresponent al terme. (Vegeu l'apartat 1 del punt 3.4.)

3.6 Qüestions relatives a l'àrea temàtica

L'àrea temàtica d'un terme, donada en versaletes abans de la definició, indica quin és l'àmbit d'ús d'aquell terme. Per a la correcta interpretació de l'àrea temàtica, cal consultar l'arbre de camp, que mostra en quin punt de la classificació general se situa aquell nus en concret i si en depenen al seu torn altres nusos. Cal tenir en compte que un terme atribuït a una àrea temàtica que no és terminal (per exemple, a l'àrea temàtica *Hoquei*), pertany a totes les subàrees que en depenen (*Hoquei sobre herba*, *Hoquei sobre patins* i *Hoquei sobre gel*) o, almenys, a la major part de les subàrees que en depenen.

D'altra banda, en aquest diccionari, s'ha considerat oportú crear una àrea temàtica general anomenada *Esport*, que recull termes de naturalesa ben diversa: en primer lloc, termes compartits per tots els esports o un bon nombre d'esports (això evita haver-los d'atribuir moltes àrees temàtiques); en segon lloc, termes que no poden ser atribuïts a cap altra àrea perquè corresponen a esports minoritaris que no han rebut una àrea pròpia. Es tracta, doncs, d'una àrea temàtica amb molts termes.

S'ha de tenir en compte, a més, que en un arbre de camp les classificacions són lineals, de manera que un mateix esport que podria dependre de nusos diferents, segons el punt de vista adoptat, ha de ser atribuït per convenció a un únic nus. És el cas, per exemple, del waterpolo, considerat un esport aquàtic (d'acord amb la classificació de la federació corresponent) perquè es desenvolupa a l'aigua, però que també pot ser considerat un esport de pilota, perquè les seves característiques bàsiques l'acosten a aquest grup.

En general, en el *Diccionari general de l'esport* els esports s'han agrupat des d'un punt de vista terminològic, prioritant l'establiment de grans conjunts que compartissin un nombre relativament elevat de termes. Aquest criteri ha permès reduir enormement el nombre d'àrees temàtiques assignades als termes, el qual, altrament, hauria estat molt més gran. En contrapartida, algunes d'aquestes agrupacions són contràries a la pràctica de les federacions i, fins i tot, en algun cas, a l'ús més habitual. El cas més paradigmàtic és el dels esports de pilota, que a més dels habituals basquetbol, futbol, rugbi, voleibol i handbol, també inclou, per exemple, golf, bitlles, esports de raqueta i hoquei. O el mateix cas de l'hoquei, ja citat, que en la pràctica federativa està repartit entre la Federació Catalana d'Hoquei (hoquei sobre herba), la Federació Catalana de Patinatge (hoquei sobre patins) i la Federació Catalana d'Esports d'Hivern (hoquei sobre gel), malgrat les evidents similituds entre tots tres.

Per a aclarir, doncs, quins esports han quedat agrupats sota cada nus de l'arbre de camp, es pot o bé consultar l'arbre de camp o bé consultar el terme corresponent a aquest nus en el diccionari, ja que s'ha procurat fer-hi constar una nota que reculli tots els esports que en depenen. Per exemple:

vol amb motor *m*

VOL AMB MOTOR. *Esport aeri* practicat amb una aeronau autopulsada.

esport aeri *m*

ESPORTS AERIS. Cadascun dels esports consistents a desplaçar-se per l'aire amb un aparell volador com a mitjà de sustentació.

NOTA: Per exemple, són esports aeris el vol amb motor, el vol lliure, el paracaigudisme i l'aerostació.

Finalment, cal tenir en compte que hi ha alguns esports (el cas més clar és el del pentatló modern) constituïts a partir de proves pertanyents a diferents esports. En casos així, per a simplificar l'apartat de l'àrea temàtica, s'han atribuït a aquests esports multidisciplinaris només els seus termes específics. En l'exemple anterior, doncs, el pentatló modern no té atribuïts tots els termes d'esgrima, natació, tir, cros i hípica que també s'hi utilitzen (els quals estan recollits en els esports corresponents).

3.7 Qüestions relatives a la definició

El lector ha de tenir en compte, en la consulta d'aquest diccionari, que, d'acord amb la seva naturalesa terminològica, les definicions no són ni lexicogràfiques (pròpies d'un diccionari de llengua general) ni enciclopèdiques (pròpies d'una obra de caràcter enciclopèdic), sinó que són terminològiques. L'objectiu, per tant, no ha estat ni recollir només els trets essencials del significat d'una paraula en una determinada cultura (definició lexicogràfica), ni tampoc recollir de manera succinta tot el coneixement relacionat amb aquella paraula (definició enciclopèdica).

La definició terminològica pretén caracteritzar un concepte de manera suficient i necessària, d'acord amb la concepció que en tenen els especialistes corresponents, a partir de les relacions d'oposició i proximitat establertes amb els altres conceptes pertanyents al mateix àmbit. Idealment, els conceptes són universals, independents de les cultures, i el que cal és buscar-hi la denominació pròpia de cada llengua de treball.

Igualment, d'acord amb l'objectiu general de divulgació d'aquest diccionari, s'han defugit de manera expressa detalls considerats massa tècnics en les definicions, com ara mides i pesos de determinats instruments.

Aquesta eliminació de detalls ha permès ajuntar sovint en un sol terme significats molt pròxims pertanyents a àrees temàtiques diferents. El fet d'ajuntar-los, fins i tot en uns quants casos amb denominacions diferents, permet donar compte de la identitat bàsica de significat, encara que després cada esport hi hagi fet petites variacions. En uns quants casos, aquestes variacions de detall s'han recollit en la nota corresponent del terme.

Per exemple:

quadrat [HOQUEI GEL] *m*

sin. **quadre** [HOQUEI PAT] *m*

HOQUEI SOBRE PATINS; HOQUEI SOBRE GEL. Defensa de zona consistent a situar els quatre jugadors de camp en els angles respectius d'un quadrat imaginari, de manera que hi ha dos davanters i dos defensors.

NOTA: En hoquei sobre gel, en què la formació inicial és de cinc jugadors de camp i un porter, el quadrat és utilitzat només en cas d'inferioritat numèrica per expulsió.

Pel que fa als criteris seguits en les referències dintre de definicions a denominacions corresponents a termes de doble gènere, vegeu el punt 3.1.

3.8 Qüestions relatives a les notes

El *Diccionari general de l'esport* presenta un gran nombre de notes (2.274 termes tenen una o més notes, sobre un

total de 10.972 termes). Totes aquestes notes es poden classificar bàsicament en tres tipus, segons la seva naturalesa:

(1) *Informació lingüística* sobre la denominació catalana o sobre els equivalents en altres llengües.

Per exemple:

ala *mif*

sin. **aler -a** *mif*

BASQUETBOL; HOQUEI SOBRE GEL. Jugador que en la fase d'atac se situa en una zona lateral de la pista de joc.

NOTA: La denominació *aler -a* és utilitzada sobretot en basquetbol, i la denominació *ala*, sobretot en hoquei sobre gel.

(2) *Informació enciclopèdica* complementària considerada interessant, sigui sobre la denominació mateixa o sobre la definició.

Per exemple:

walley [en] *m*

Nota: La denominació *walley* prové del nom del patinador nord-americà Nathan Walley.

pista *f*

ESPORT. Circuit permanent amb final al punt d'origen que s'utilitza per a curses d'un únic esport.

NOTA: Per exemple, en atletisme i hípica, la pista consta de dues rectes paral·leles i dues corbes simètriques que les uneixen; en ciclisme, té una forma el·líptica, i, en els esports de motor, no hi ha cap patró formal estàndard.

(3) *Informació relacional* respecte a termes més o menys lligats, per a permetre la localització de termes pròxims. Els casos més freqüents són els termes referents a un instrument o una acció descomponibles en parts, que recullen en una nota tots els seus components amb entrada pròpia al diccionari, i els termes referents a un esport, una modalitat, etc., que recullen en una nota totes les seves variants.

Es poden citar per a aquests dos casos, respectivament, els exemples de *salt* i de *voleibol*:

salt *m*

ESPORT. Acció i efecte d'un esportista de llançar-se enlaire, de manera que durant un cert temps els peus o l'estri sobre el qual se sosté no toquin a terra.

NOTA: 1. Per exemple, en atletisme un salt es compon d'envol, fase aèria i caiguda, i en salt de trampolí, de llançament, sortida, vol i recepció.

voleibol *m*

VOLEIBOL. Esport de pilota practicat entre dos equips de sis jugadors, que consisteix a fer passar la pilota al camp contrari mitjançant volees amb la mà o els braços per sobre una xarxa col·locada transversalment al mig de la pista de joc.

NOTA: Són modalitats de voleibol el minivoleibol i el voleibol de platja.

En aquesta obra s'ha volgut donar una importància especial a les notes del tipus 3, amb l'objectiu de permetre al lector d'extreure de manera immediata tota la informació possible del diccionari sense necessitat de llargues recerques. Així, com a criteri principal, tots els termes que es poden considerar com una part d'un element més gran, han estat definits fent constar aquesta relació, i, al seu torn, tots els termes descomponibles en parts recullen a la nota quines són les seves parts. Si vol completar la informació relativa a un terme, doncs, el lector farà bé d'anar endavant i endarrere del diccionari consultant aquells altres termes continguts en la definició dels termes buscats. D'entrada, per exemple, una

consulta a *esport* permet saber quines activitats físiques han estat considerades esports en aquest diccionari.

Per acabar, desitgem ben sincerament que el *Diccionari general de l'esport* resulti útil i profitós a tots els usuaris i, alhora, que els errors o incomplecions que hi puguin trobar consultant-lo ens permetin d'anar-lo esmenant dia a dia en les nostres bases de dades de consulta pública. És per això que us agraïrem ben sincerament que feu arribar al TERM CAT (a l'adreça electrònica informacio@termcat.cat) tots els suggeriments que cregueu que poden contribuir a millorar-lo.

TERM CAT